

הבטחת הקרן על ידי העמסת התחייבויות על הלווה

השו"ע כותב שמותר להתנות שמקבל הכספים יהיה חייב להשתמש בהם באופן מסוים. ואם הוא חורג יחולקו הרווחים והפסדים באופן לא שוויוני

2. שולחן ערוך יורה דעה הלכות ריבית סימן קצו סעיף ה

מותר ליתן עיסקא למחצית שכר ולהתנות שלא להתעסק אלא בדבר פלוני, ואם ישנה שיהיה כל האחריות על המקבל, וכן כל תנאי שירצה, כגון שינתה שלא ישמור הכספים אלא תחת הקרקע, ואם שינה והפסיד כל ההפסד למקבל, ואם הרויח הוא לאמצע, אף על פי שענתה הוא קרוב לשכר ורחוק להפסד לא חשיב רבית, כיון שאם לא שינה היה קרוב לשכר ולהפסד

בנוסח היתר עסקא של גינת ורדים השתמש בדברי השו"ע על מנת להגדיל את אחריות המקבל בהפסדים

3. שו"ת גינת ורדים חלק יורה דעה כלל ו סימן ד

ובכן סדרתי סדר ונוסח הגון לספרי דייני לעשות באופן זה מכאן ולהבא כדי שיהיה הקרן בטוח לגמרי וגם הרויח יהיה בטוח ביותר שאפשר וזה נוסחו:

...והתנו ביניהם שלא ישמור ראובן מעות העיסקא אלא תחת הקרקע ואם יעבור על התנאי הזה מעתה ומעכשו מחייב ראובן בכל אחריות ונוק שיארע בענין העסק ח"ו ואפי' אונסין מלסטים מזוין.

הבטחת הרווח על ידי צמצום נאמנות המקבל לדווח על גובה הרווח

השו"ע פסק כרא"ש שניתן לחלק בזמן כך שבתחילה כל הכסף יחשב כפקדון עד לרווח מסוים ואז כולו יהפוך למלווה

4. שולחן ערוך יורה דעה הלכות ריבית סימן קסו סעיף א

מלווה אדם לחבירו מנה, על תנאי שיתעסק בו לרווח המלווה עד שיהא שני מנים, ויהיו באחריות המלווה עד אותו זמן, ולכשיהיו שני מנים יחזרו שני המנים למלווה ומשם ואילך יהיה כל הרויח ללווה, ובלבד שיתן שכר עמלו עד שיהיו שני מנים. ואם התנה עמו מתחלה, אפילו בכל שהוא שהתנה לתת לו בשכר עמלו, סגי.

בספר נחלת שבעה הביא את נוסח מהר"מ (הר"ר מעדיל בר' אביגדור אב"ד ור"מ דק"ק קראקא) שהתבסס על דברי השו"ע והוסיף שטענה שלא היתה רווח לא תתקבל אלא בשבועה חמורה ובלעדיה יפצה ב' שכוסם ההתפשרות.

5. ספר נחלת שבעה שטרות סימן מ

אנחנו חתומים מטה מודים בהודאה גמורה, וחתימת ידינו דלמטה תעיד עלינו כמאה עדים כשרים ונאמנים, איך שאנחנו החתומים מטה קבלנו ממר פלוני בר פלוני... בתורת עסקא להתעסק בהם על אחריותו וטובתו ותועלתו עד שיעלה ריוח מאה זהובים. וכל מובחר וטוב עסק שיזדמן השם יתברך לנו, יהיו מעותיו של פלוני הנ"ל קודמין למעותינו עד שיעלה מהם ריוח כנ"ל. ומאז ואילך יהיו בידינו כל סך קרן ורויח הנ"ל בתורת הלוואה גמורה על אחריותו וטובתו ותועלתו הנ"ל לרויח הן להפסד ח"ו עד זמן פלוני.

ואם יעידו עדים כשרים שהיה הפסד במעותיו של בעל השטר הנזכר לעיל אין אנו נאמנים לומר שהיה זה טרם או קודם שעלה ריוח הנ"ל אם לא בשבועה חמורה כמו שיחמיר עלינו בעל השטר ובאי כחו. וכן אין אנו נאמנים לומר שלא הרוחנו כלל במעותיו של בעל השטר. או לומר שלא

היתר עסקא ותנאי השימוש בו

רקע – הגדרת עסקא

(ראה בהרחבה בשיעור 'עסקא – מימון לשם שותפות ברווחים'):

מותר ומצווה על האדם לתת מימון לחבירו לעסק על מנת להתחלק ברווחים. והכסף מוגדר חלקו כהלוואה ללא ריבית שהמקבל מתעסק איתו לרווחיו. וחלקו כפקידון שהמקבל מתעסק בו לרווחי הנותן.

ובתנאי שמתמלאים שני תנאים עיקריים:

☞ באותו שיעור שהנותן צפוי לקבל רווחים, הוא חייב לקבל על עצמו גם את ההפסדים אם יהיו.

☞ הנותן חייב לשלם למקבל דמי טרחה על חלק הכסף שהוא מתעסק בו לרווחת הנותן. ודי שיתן דינר לתקופה (שהוא כחמישה גרם כסף ויש מקלים בפרוטה) או שיגדילו חלקו של המקבל ברווחים ויקטינו חלקו בהפסדים.

הבטחת הקרן ע"י צמצום נאמנות הלווה לגבי פשיעה

תרומת הדשן רצה לבהטיח את הקרן על ידי שני תנאים. שנותן המעות יקבל אחריות מלאה ושיצטרך המקבל להשבע בשבועה חמורה על ההפסד

1. תרומת הדשן סימן שב

שאלה: ראובן בקש למסור מעותיו לשמעון שילוה אותם בריבית, ורצה לקצוץ עמו בסך מבורר של רווח על המעות ושיהיה לו ג"כ כמעט בטחון גמור בקרן שלא יהא נפסד לו כלל האיך יעשה בהיתר?

... והתוס' נמי דאוקמי ההיא דרב חמא שהיה מקבל עליו אחריות אונסים ואפי"ה אסור, יש לומר וודאי דדוקא משום דלא הוי מקבל עליו רק אחריות אונסים ולא שאר אחריות כמו גניבה ואבידה, אבל אם היה רב חמא מקבל עליו אחריות גניבה ואבידה הוי שרי.

...ומעתה יש תקנה לעשות כל המבואר לעיל בשאילה בהיתר בדרך זה, שראובן הנותן יקבל עליו כל האחריות אפי' של גניבה ואבידה ויפריז על המידה לקבל עליו שאפי' אם יאבדו או יגנבו ויופסדו אפי' בפשיעה יהיה באחריותו.

אך אם שמעון המקבל פושע בממון כ"כ שדומה הוא כמזיק בידים יתחייב שמעון באחריותו, וגם יקבל עליו שלא יהא נאמן אפי' בשבועה דאורייתא ואפי' ע"פ עדים אפי' הן ק', (לטעון) שלא פשע בהן פשיעה גדולה שהוא כמזיק בידים, רק אם יעידו לו הרב והש"ץ וכה"ג אנשים יושבי אהלים בעיר שיש להם ידיעה במו"מ שבעיר, המה יהיו נאמנים להעיד בראיה וידיעה גמורה.

ובדרך זה יהיה בטוח בקרן שלן כשירצה לעולם, שאם אבדו יטעון ראובן ששמעון הפסידו במזיד בידים ולא יוכל שמעון לאמת דבריו רק ע"פ הרב והש"ץ, וקרוב דקרוב הוא לודאי שלא ידעו כל האחריות וממילא לא יוכלו להעיד ושרי ליה לקצוץ כדמבואר לעיל.

המציעים היתר עסקא שכולו פקדון

הרב שטרנבוך מעלה שתי בעיות ביטוח היתר העסקא המצוי. הראשון שאין כאן קצבה שבסופה הפקדון הופך להלוואה אלא תשלום חודשי שממילא צריך לחזור להיות פקדון. והשני שלא ניתן להרויח גובה 'סכום ההתפשרות' רק מחצי הפקדון וממילא מוכח שמשלם גם מחלק ההלוואה והיא ריבית. ולכן מציע להגדיר כולו כפקדון (ונפק"מ שנותן הכסף מקבל אחריות אונסיין).

10. הרב שטרנבוך – קיצור דיני ריבית המצויים - מבוא

דהנה המהר"ם תיקן שיתן המעות בפקדון עד שירוויח הסכום שקצצו ואח"כ יהיה הלוואה וכמבואר בנחלת שבעה אמנם לא נהגו כן בזמן האחרון ונראה הטעם משום שלא מועיל אלא כשנותן המעות לזמן קצוב בריח קצוץ אבל בזמננו שקוצצים ריבית כפי הזמן שימשיך המעות תחת ידו ואינם קוצצים כמה יהיה סכום הריבית ולכן לא ידוע עד מתי יהיה פקדון וממתי יתהפך להיות הלוואה ואין לומר שמתחילה יהיה פקדון ואח"כ הלוואה ולאח"כ שימשיך המעות עוד יתהפך שנית לפקדון שאינו נהפך לפקדון אלא כשמקנה מעות העסק או סחורה להמלוה או שמזכה לו על ידי אחר וכמבואר בשל"ה מסכת חולין ובשו"ע הגרש"ז ס' מ"ב ובזמננו שאינו מזכה לאח"כ להמלוה לא מועיל ועוד אפשר שחששו לדעת הגר"א ר"ס קסז שכתב דהוי ריבית ואסור ליתן עסקא פקדון ואח"כ הלוואה.

אבל בזמננו לווין מעות בהיתר עסקא פלגא מלוה ופלגא פקדון לקנות דירה ואינו מרויח בחצי הפקדון כשיעור הריבית שקוצצים ולדוגמא כשקוצצים אחוז על כל הסכום הרי אסור ליתן שום ריח מחלק ההלוואה וע"כ שקוצץ אחוז על חלק הפקדון והזו ברור שאין הדירה מתייקר כל כך ואפילו נחשוב דמי שכירות הדירה כשיעור אחוז הדירה שקונה במעותיו של המלוה ומה שמתייקר אינו עולה אחוז כידוע והוי ריבית שמתחייב יותר עבור חצי הפקדון משום שנותן לו חצי מלוה אבל כשכותבים כולו פקדון אתי שפיר כי לפעמים מתייקר הדירה ובצירוף שכר הדירה הרי זה עולה כסכום הריבית שקצצו ועוד שאין כאן שום הלוואה גמורה שהרי כולו פקדון

אמנם רבים הסתייגו משיטה זו:

- לשיטת השו"ע (קעז ו) שפסק כר' ישעיה, גם בקבלת אחריות מלאה יש איסור משום שמחזי כריבית.
 - וגם לשיטת הרמ"א שם יש לדון לאסור כיון שנשאר אחריות גניבה ואבידה אצל המקבל.
 - ועוד שיש לחוש שהרחבת האחריות היא הערמה ניכרת.
- לכן רבו הפוסקים שכתבו שאין לנהוג כך מנחת יצחק (ד טו) הגרי"ש אלישיב והאור לציון (הוב"ד רבית לאור ההלכה עמ' תעד) מנחת שלמה (ב סח יב)

היתר עסקא לצריכה שוטפת

לשו"ע הרב אם השתמש בחלק הפקדון לצרכיו הם הפכו למלוה ושוב לא יכול לתת רווחי העסקא לנותן המעות

11. שולחן ערוך הרב הלכות ריבית והלכות עסקא סעיף מב

מב וכל זה כשאותן המעות שמקבל הן עצמן עסקא שמתעסק בהן להרויח ואינו מוציא אותן ביציאותיו אבל אם הוציא יתר מחצי המעות שהן הלוואה ביציאה שאין בה ריח כגון לצורך פרנסתו או דירתו או פירעון חובו בין מדעת הנותן שנתן לו רשות להוציא בין שלא מדעתו אף שמיד החזיר מעות אחרות תחתיהן ונתעסק בהן והרויח הרי זה הריח שלו ואם נתנו להנותן הרי זה ריבית גמורה אף אם לא קצץ לו דבר קצוב אלא נתן לו חצי ריח כל המעות בין רב או מעט לפי שמיד שהוציא ביציאותיו נעשו מעות אלו

עלה ריח כנ"ל. ושעסקנו בעסקא באמונה. אם לא בשבועה חמורה כנ"ל.

(כלומר הקרן בעדים + שבועה חמורה. והרווח בשבועה חמורה)

... וקבלנו מבעל השטר פלוני בר פלוני סך פלוני בשכר עמלינו ומזונינו..

אמנם יש חולקים על היתרו של מהר"מ להבטיח גם הרווח שכל תקנת תרומת הדשן היתה על הקרן

6. לבוש יורה דעה סימן קסז סעיף א

ועתה ראה טעות הגדול מזה המורה שבא להתיר ריבית גמור. כי טעותו מפורסמת, שאין זה דומה כלל לתקנת הגאון בעל תרומת הדשן ז"ל, שהוא ז"ל לא המציא תקנה זו, והיקל קצת רק כדי לתת מחיה לבני ברית שאינם בקיאים במשא ובמתן כדי שיהיו לפחות בטוחים על הקרן שלהם, ... אבל לעשות בזה בטחון על הריבית חלילה חלילה שיעלה על לב הגאון להתירו... אם היה זה עולה על הדעת שאפשר לעשות בטחון על הריבית היו הם חכמים ח"ו יותר ממה רבינו ע"ה ותורתו חלילה, דודאי לא היתה התורה אוסרת את הריבית אם היה אפשר לתקן למצוא בו היתר נקל כזה.

גובה 'סכום ההתפשרות'

הגוב"י בדרשתו כתב שאם לוקחים יותר ממחצית הרווח הוא ריבית (ולא עסקא)

7. נודע ביהודה – ספר אהבת ציון דרוש שמיני עמ' צא

וכמעט הוא להם להיתר כאילו לא נאמר איסור ריבית בתורה ומלוים בלי שום היתר עסקא. ואף גם אותם שמלוים בריבית עפ"י היתר יש לי להוכיח שלוקחים יותר מדאי ויש שמעלים הריבית עד כל למאה ויותר ואף שעושים היתר עסקא מ"מ עיקר היתר עסקא פלגא מלוה ופלגא פקדון וא"כ שותפים נינינו ואם שלוקח יותר ממה שמשער שעולה החצי ריח, ריבית הוא.

גם האג"מ בתנאי הראשון שכתב בנוסח ההיתר עסקא לבנקים הוא שסכום ההתפשרות יהיה שווה לרווח מחלק הפקדון

8. שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק ג סימן מא

כל הכספים שיתנו מהבנק לאחרים יהיה הכל בתורת עסקא כפי שנתקן ע"פ מהר"מ ז"ל ע"פ תנאים דלהלן.

(א) העסק שמקבל הכסף צריך לעסוק יהיה עסק טוב לפי האומדנא שירויח לא פחות משני פעמים כפי סך האחוזים שצריך ליתן להבנק כדי שיהיה מחצה שכר להבנק ומחצה למקבל הכסף לעסקא, ואם יהיה ריח יותר יהיה שייך למקבל הכסף המתעסק בהעסקא לבדו.

האג"מ מסביר שמהות העסקא הוא דווקא כשרווח הנותן מגיע ממנה, אבל במציאות שהרווח מגיע מבחוף זוהי הלוואה בריבית

9. שו"ת מנחת שלמה חלק א סימן כח

והוא דסובר הרמב"ם גבי משכנתא בלא נכיתא (מציאות שאדם קונה את השדה עם אפשרות לבטל את המקח במלוואו ובנייתים אוכל פירות) דבבית הו"ל רבית גמורה ורק בשדה הוא דהוה אבק רבית מפני שאין השכר בטוח... הטעם דחשיב רק אבק רבית הוא כמו"ש שם הנמ"י "דכיון דלא שקיל אגרא אלא מיניה וביה ואפשר דלא הוה ביה רווחא לא הוי רבית קצוצה" ופירושו הדברים הוא דמתוך כך מוכח דאין זה הלוואה אלא חשיב רק עסק עם תנאים מסוימים, משא"כ אם השכר בטוח או אפ"א אינו בטוח אלא שהשכר הוא ממקום אחר דלא שייך כלל להעסק אין זה קרוי עסקא אלא מלוה בריבית.

ואף שלקח המעות על הבית אין הכרח שהעסק הוא דוקא הבית הזה דהא אפשר שיש לו מעות לשלם עבור הבית אך שצריך אותם לעסקי האחרים וכשנותן לו המעות יוכל לעסוק בהן העסקים האחרים ונמצא שבמעותיו עושה העסקים האחרים שלכן אף אם בבית לא יהיה ריוח צריך לישבע על שאר העסקים, והבית שנתייחד למעות אלו הוא רק למשכון. וטוב לכתוב שהמעות לקח לעסוק בהם בעסק שהוא טוב כפי דעת הבקיאים שיהיה מזה הריוח שהתנו שיעלה בעד החצי של הנותן הפראצענטן שהתנו.

כשהיה הפסד ונותן המעות יודע שהשקעה הפסידה לא יכול לגבות מעות התפשרות ולכן לא יציין בשטר את מטרת העסק.

כשהיה הפסד אך אין ידיעה ברורה לנותן המעות עליו, רק למתעסק נחלקו הפוסקים אם יכול לשלם דמי ההתפשרות. ונוהגים להקל (ראה רבי'ת לאור ההלכה כג' ע"ב כ)

היתר עסקה כללי לעסק

מקור התקנה

15. קונטרס תקנת רבים לאדמו"ר מלובלין ר' עזריאל מאיר

אלטר (והסכימו כמה גאונים ובתוכם ר' אליהו קלאצקי, ר' מאיר אריק ור' שמואל עאנגיל)

- א. כל איש מישראל יחתום עצמו פעם בשנה על שטר היתר עסקא כללי
- ב. הזמן הטוב יותר הוא עשרת ימי תשובה... אבל גם מי שיאחר.. שיבוא לבית דין לחתום
- ג. לבד עניין זה מוטל על כל הלואה לעשות היתר עסקא מיוחד כמו עד עתה.

טעמי האוסרים: (הגרא"ז מלצר, הגר"א קוטלר, שו"ת הר צבי יו"ד קמא)

- ד. כיון שלא עושה בלשון עסק אלא בלשון הלואה וריבית מגלה דעתו שפועל נגד גילוי הדעת שבהיתר עסקא.
- ה. התועלת רק כשנעשה על דעת כל בני הכפר וכל אחד חתם על היתר עסקא הכללי וגילה דעתו שמקבלה, משא"כ כשאדן אחד עושה לחנתו אין ידיעה שהקונים ממנו עושים על דעת זה.
- ו. כיון שלא מופיע בהסכמים כרגע, אין לו תוקף בחוקי המדינה ויכול לתבוע הריבית בכל אופן.
- ז. לא מפורש שכר טרחת המתעסק.

אופני ההיתר:

- שיחתום בכל שנה מחדש.
- שיניח במקום בולט בעסק.
- הראוי ביותר שיצינו על כל מסמך (הזמנה, חשבונית וכו') שנעשה על פי היתר עסקא הנ"ל. וכ"פ הגר"ב"צ אבא שאול. וסייג שיועיל רק לרבות דרבנן. וכ"כ בהיתר עסקא 'ברית פנחס'.
- שיהיה לצד השני עסקים או נכסים פנויים משעבוד שיכולים להניב את הרווח שצפוי.
- בחברה או עמותה צריך לעדכן תקנון החברה שכל פעילות כפופה להיתר העסקא.
- להזהר מהלואה על סמך ההיתר לעסקים אסורים כיון שנעשה שותף להם.

שהוציא חוב הלואה עליו ולא נשאר חצי המעות פקדון שיהיה חצי הרווח לבעל הפקדון.

לר' חיים פלאגי אם יש לו עסק אחר יש להקל

12. ר' חיים פלאגי - שו"ת חיים ביד סימן מא

ולענין טענתם משום איסור רבית כי אלו המעות הוציאו להוצאותם ולא עשו שום עסק באלו המעות כלל על דבר זה נשאלתי זה כמה ימים ושנים בלוי שלקח מעות מראובן בתורה עיסקא דלוי זה אין לו מעות בעסק אחר כלל וגם המעות הללו עצמן הוציאו לצורכו להוצאותיו וא"כ הרי אין לו עסק כלל כדי שיתן ריוח לחבירו וא"כ יש חשש איסור רבית.

אלא דמצינו ס' הרב מוהריב"ש ז"ל דחלק ע"ד הרב מוהרי"ן צדקה שהובאו דבריהם שם בס' מכתם לדוד סימן כ"ב דס"ל דכל שיש לו עסק אחר חייב כמו שיע"ש ושם כתבתי דלוי פטור שלא היה לו שום עסק כלל ברם כשיש לו עסק וסחורה בחנתו כנגד אלו המעות אז אפ"י אם הוציאו אלו המעות לצורכו חייב

[**דירת מגורים** – יש שהגדירו כעסק ויש שאסרו. ובא"י נראה להקל. וכ"כ בספר רבית לאור ההלכה בשם הגר"ע"י להקל.]
 [ואמרי יושר שם התיר גם לגבי עסקאות עתידיות.]

לשואל ומשיב אפילו אין לו עסק אחר אלא פרנסה אחרת כגון שהוא מורה יש להקל

13. שו"ת שואל ומשיב מהדורה קמא חלק ג סימן קס

נשאלתי ממלמד אחד שאין לו שום מסחר רק מה שמקבל שכירות המלמדות ועתה צריך להשיא בנו ואין לו להשיאו וצריך ללות מעות על רוחים ושאל אם מותר לו להלוות על צד היתר עיסקא

וע"כ נראה לפע"ד דענין היתר עיסקא הוא כל מה שירוויח ואף אם אינו בעסק זה מ"מ א"י לאו שהי' לו עסק זה הי' מוכרח ליקח מעות אחר לעשות עסק זה ואז לא הי' לו מעות על העסק האחר ולפ"ז המלמד שפרנסתו מהמלמדות ואם לא יהי' לו מה לאכול לא יוכל לעבוד עבודת המלמדות ולא ריוח פרנסתו וא"כ שפיר נקרא היתר עיסקא דכל מה שאדם עושה להרוויח פרנסתו מקרי ריווח וא"כ אותו מעות הי' לו עזר שיוכל להרוויח פרנסתו ושפיר נקרא עיסקא. (ויש סומכים על זה לבגדים בלבד כיון שמצדדים שאין ריבית בחברה בע"מ)

הדין למעשה בהלואה שלא לעסק

לדעת רוב הפוסקים ניתן להקל בהלואה ^א לצורך דירה ^ב שניטלת מבנק בע"מ למרות שאינה ממש עסק, אך שוויה עולה בצירוף הסוברים שאין איסור בבנק.

וכ"כ בספר ריבית לאור ההלכה (עמ' תפה) בשם שו"ת **הר צבי** (יו"ד קלו-קלט) **ישכיל עבדי** (ה יו"ד ט) שהתירו בדירה בכל אופן. **וחשב האפוד** (נג) **והגרע"י** (כתב ד') שהתירו לדירה מבנקים בלבד.

עסקא מפסידה

כתבו הפוסקים שכל עניין התשלום כחלופת לשבועה שייך דוקא כשנותן הכספים צריך לשבועה. אבל אם יודע בעצמו שהפסיד לא זקוק לשבועה וממילא לא יכול לגבות את סכום ההתפשרות.

14. שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק ב סימן סב

וצריך שהנותן לא ידע במה הוא עוסק כדי שלא ידע הנותן בעצמו מה שהיה ויוכל להשביעו דאם ידע הנותן במה הוא עוסק הרי אפשר שידע בעצמו שהיה הפסד או שלא היה ריוח ולא שייך להשביעו אז ויהיה מוכרח ליקח פחות אם יהיה מעט ריוח וגם להפסיד אם יהיה הפסד.

סיכום להלכה היתר עסקה

היתר עסקא - נתינת כספים לצורך שותפות ברווחים ובהפסדים. אמנם במקום שלא ידוע לנותן הכספים על ההפסד יכול לדרוש ממנו שבועה חמורה או להפטר ממנה על ידי תשלום של הקרן בתוספת סכום ההתפשרות המוסכם במקום הרווח האמיתי שהניבו הכספים.

גובה 'סכום ההתפשרות' – יש להקפיד שגובה סכום ההתפשרות שהוא למעשה רווחי נותן המעות יהיה סכום כזה שאכן ניתן להרויח בסכום העסקא. אחרת יש חשש ריבית.

עסקא מפסידה – אם אין ידיעה לנותן המעות על ההפסד יכול לקבל עדיין את סכום ההתפשרות ואם יש לו ידיעה וודאית לא יכול. ונכון לנסח מראש שכל עסקי המקבל היותר טובים ישרתו את השותפות.

הלוואה לצריכה פרטית – נכון שלא לקחת הלוואה בריבית בהיתר עסקא לצריכה פרטית אלא אם יש למקבל הכספים עסקים או רכוש שניתן לתלות בהם את הרווחים בגובה זה.

דוגמא לשטר היתר עסקא לבנקים

הא"מ כתב שטר היתר עסקא פשוט בארבע נקודות

16. שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק ג סימן מא

נוסח היתר עסקא לבנק בע"ה ה' מרחשון תשל"ה. למע"כ חתני כבני הרה"ג ר' משה דוד טענדלער שליט"א. להלן נוסח שטר עסקא לבאנק. כל הכספים שיתנו מהבנק לאחרים יהיה הכל בתורת עסקא כפי שנתקן ע"פ מהר"מ ז"ל ע"פ תנאים דלהלן.

תנאי שמקבל המעות אכן יכול להרויח מהכספים פי שתיים מהתמורה לנותן

(א) העסק שמקבל הכסף צריך לעסוק יהיה עסק טוב לפי האומדנא שירויח לא פחות משני פעמים כפי סך האחוזים שצריך ליתן להבנק כדי שיהיה מחצה שכר להבנק ומחצה למקבל הכסף לעיסקא, ואם יהיה ריוח יותר יהיה שייך למקבל הכסף המתעסק בהעיסקא לבדו.

שכר טרחא

(ב) שכר בעד טרחתו בהעיסקא יתנו לו מהבאנק חצי דאלאר.

אחריות שווה בהפסדים

(ג) אם יהיה הפסד הוא גם כן מחצה למחצה מחצה סך ההפסד הוא להבנק ומחצה ההפסד הוא למקבל הכסף לעיסקא.

הבטחת התשלום על ידי תנאי שבועה קשים למקרה של הפסד

(ד) מקבל הכסף המתעסק לא יהיה נאמן לומר שלא הרויח סך שהתנו ויאמר שצריך ליתן להבנק עבור מחצה ריוח שלהם פחות ממה שהתנו וכ"ש שאינו נאמן לומר שהיה הפסד אלא דוקא כשישבע שבועה חמורה בנקיטת ספר תורה בבית הכנסת של ארטדאכסים ביום הקריאה ובשעת הקריאה בפני הצבור והרב ובפני שליח מהבנק ובנרות שחורות. ולא יועיל אם יביא עדים כי אין ידוע נאמנותא דאינשי.